

М.М. ЛАДЧЕНКО,
Ю.В. ЮСИП-ЯКИМОВИЧ
(Ужгород)

СЛОВ'ЯНО-ГЕРМАНСЬКІ СЕМАНТИЧНІ УНІВЕРСАЛІЇ В ГАЛУЗІ ОНОМАТОПОЕТИКИ

УДК 811.16:811.11'.373

Ладченко М.М., Юсип-Якимович Ю. В. **Слов'яно-германські семантичні універсалії в галузі оноματοпоетики**; сторінок 12; кількість бібліографічних джерел – 49; мова українська.

Анотація. У статті досліджуються слов'яно-германські семантичні універсалії в галузі оноματοпоетики. Хоч зіставлювані мови належать до різних мовних груп, однак у них наявні універсальні семантичні утворення. Семантика цих слів мотивована звуками наколишнього світу.

Ключові слова: оноματοпоетика, семантичні універсалії, позамовне звучання, оноματοпи, семантична вмотивованість.

Стаття є продовженням дослідження авторами слов'яно-германських лексичних паралелей, які становлять собою мовні семантичні універсалії в галузі оноματοпоетичної лексики [див. 16].

Оноματοпея, функціонуючи в усіх мовах індоєвропейської сім'ї, про що свідчить поданий нами огляд наукових досліджень різних груп мов, дає можливість долучитися до типологічних досліджень, власне до відносно нового напрямку – лінгвістики універсалій. «Головна особливість універсалізму полягає в тому, що він прагне виявити лінгвістичні універсалії індуктивно і разом з тим хоче мислити категоріями, спільними для всіх мов» [10, с.378].

Найбільш чітко визначення лінгвістичних універсалій наводиться в «Меморандумі відносно лінгвістичних універсалій», авторами якого були Д.Грінберг, Ч.Озгуд, Д.Дженкінс: «При всій своїй безмежній різноманітності всі мови створені за однією й тією ж моделлю. Деякі міжмовні подібності і тотожності піддавались формалізації, інші ні, однак лінгвісти, які проводили дослідження, у багатьох випадках так чи інакше усвідомлюють їх існування і використовують в якості керівних принципів при аналізі мов», - зазначається у вступній частині меморандуму [10, с.378]. Лінгвістичні універсалії за своєю природою підсумовують констатації відносно характеристик чи тенденцій, що поділяються всіма людьми в їх мовленнєвій діяльності.

Найповніше лінгвістика універсалій представлена в працях Р. Якобсона, А. Маргіне, С. Куриловича.

Р.Якобсон у працях різних періодів неодноразово зазначав, що шлях до вивчення мовних універсалій, які в сукупності повинні представити структуру людської мови взагалі, лежить через типологічне вивчення мов.

«Мови світу можна фактично розглядати як багатоманітні варіації однієї теми, яка охоплює весь світ – людської мови», - зазначав він [29, с.379].

Р.Якобсон установив конкретні лінгвістичні універсалії – це відома шкала диференціальних ознак як елементарних фонологічних одиниць, за допомогою якої можна описати фонему будь-якої мови. На переконання Р.Якобсона, універсалії можуть утворювати свого роду систему самі по собі [29, с.379]. Такою системою, на наш погляд, є оноματοпоетика. Ономатопоетика в будь-якій мові своєю об'єктивною основою має позамовне звучання. Утворення ономатопоетик визначається двома чинниками – екстралінгвальним, або «універсальним» (незалежним від конкретної мови), і лінгвальним (що виявляється різним чином, залежно від конкретної мови). Ономатопоетика і її похідні – слова, в основі яких лежить наслідування людиною звуків живої або неживої природи. В ономатопоетиках та відоноματοпоетичних утвореннях характерною ознакою є звук, що становить наслідування позамовного звучання або фонетична вмотивованість, людина наслідує звучання в результаті пізнання нею навколишнього світу.

Існує низка праць, виконаних на неіндоевропейському оноματοпоетичному матеріалі. Л. Хакулінен писав, що категорія «дескриптивних слів» у фінській мові «настільки багатоманітна і життєва, що її слід вважати однією з найхарактерніших особливостей словникового складу фінської мови» [24, с.22]. В інших мовах угро-фінської групи найбільш досліджені звуконаслідування в угорській мові (див. праці В. Скалічки, З. Гомбоц, К. Майтинської).

На численні оноματοпоетичні утворення в алтайських мовах звертав увагу

Г.Рамстедт. Він указував на недостатню вивченість ономатопоетик: «Оноματοпоетичні слова часто обговорювалися у зв'язку з різними мовами, проте, наскільки мені відомо, ніхто ніколи не намагався вичерпно і систематично дослідити цей вид слів» [46, с.16]. У тюркських мовах першим у вивченні ономатопоетик був М. І. Ашмарін [1; 2; 3]. Пізніше дослідження проводили В. К. Дмитрієв [9], Г. Е. Корнілов [12]. У турецькій мові ономатопоетика досліджував М. Бітнер [32] та ін. З типологічної точки зору розглянена ономатопоетика в башкирській мові у працях Л.Лапкіної [17]. Глибока розробка проблеми ономатопоетик в семітських мовах викладена в працях А.М.Газова-Гінзберга [7]. Окрім семітських, автор подає аналіз оноματοпоетичних коренів більше десяти мов чотирьох неспоріднених мовних сімей світу і доходить висновків,

що підтверджують тезу про одвічний зв'язок звука із значенням при виникненні людської мови взагалі.

Останнім часом досліджується багатоманітність оноματοпоетичних утворень японської, перської мов [26]. Є ціла низка праць з оноματοпеї, побудованих на індоєвропейському матеріалі – С.Я. Лур'є, М.Й. Коржінека, Е.Швентнера. У сучасному індійському мовознавстві – у мові хінді [6].

Проблемі зв'язку між звучанням і значенням на матеріалі германських мов, особливо німецької, присвячені праці В. Вундта, Г. Пауля, В. Косова, Г. Гілмера, Г. Зоммера, Т. Шіппан.

Англійським ономатопам присвячені праці С. В. Вороніна [5]. У студіях М. Граммона [35] і Й. Йордана [37] вивчається оноματοпея романських мов. Звуконаслідування румунської мови досліджені в працях Й. Йордана [37], А. Граура [36], а також у статтях чеського романіста З. Віттоха [49]. Французькі ономатопи розглядалися в працях М. Граммона [35], Е. Е. Корді [143], іспанські – в працях В. Дієго [33], італійські – у Л. Шпітцера [48], латинські – в А. Граура [36]. Значний звуконаслідувальний матеріал був зібраний та інтерпретований у литовській мові Л. Лескінім [41].

На слов'янському матеріалі теж досліджувалися різні аспекти оноματοпеї – це праці Д. Боранича, Ф. Копечного, Р. Смаль-Стоцького, С.М. Толстої, Г. Білфельдта.

У русистичі проблематиці оноματοпоетики російської мови присвячені праці А.І.Германовича, В. Н. Добровольського, Л. А. Капанадзе, С. А. Карпухіна, С.С. Шляхової.

На сьогодні вже сформувалися основні положення теорії оноματοпоетики, однак проблема мовних контактів майже не досліджена. Вперше цю проблему порушив Г.Г.Більфельдт [30;31] на IX Міжнародному з'їзді славистів.

В.Шпербер, беручи участь в обговоренні доповіді Г.Г.Більфельдта: *Onomatopoeica im Sörbischen und Deutschen //Zeitschrift für Slavistik*. – 1982. – N 3. – S. 323-331 на цьому з'їзді, зазначив, що в сфері оноματοпоетичної лексики відношення між мовами набагато складніші, ніж в загальній лексиці. Ця лексика не завжди підлягає загальним закономірностям фонологічної системи і фонологічного розвитку мови. В обговоренні доповіді Г. Г. Більфельдта також взяли участь німецькі лінгвісти В.Айхлер [31, с.222] та Ф.Гінце [31, с.222].

Слід зазначити, що навіть терміни, характерні для внутрішніх одиниць оноματοпоетичної системи, зокрема для відономатопоетичних дієслів, є типологічними. Зокрема, у німецькому мовознавстві на позначення цих дієслів живається термін *lautmalende Wörter (Schallwörter)*, вказуючи на те, що в цих мовних одиницях існує прямий природний зв'язок між значенням і звучанням [8, с.22-23]. У славистичі функціонує термін *zvukomalebne slovesa*, в яко-

му теж фіксується зв'язок звучання дієслова із його значенням – *малювати, зображати, супроводжувати дію звуком*.

Предметом нашого розгляду є слов'яно-германські семантичні площини в галузі ономатопоетики: універсалії.

На фонетичному рівні функціонують власне ономатопої різної будови – дво-, три-, чотирифонемні, які дають розгалужену систему похідних дієслів та іменників як у слов'янських, так і в німецькій мові.

Двофонемним словацькому *mú* napodobňje zvuk, ktorý vydáva hovädzí dobytok: *Mú, mú, mú* – kravy sa s paše vracajú (SSJ, II, s.195); *mu* vydávat' múkavý zvuk (obyč. o krave): Čo tá krava toľko mučí? (SSJ, II, c.212) та укр. *му* на позначення ревіння корови, вола. Замукав віл мурий, жадно шию витягуючи в степ. А із степу з далнини, як відгук: – Му - у! (СУМ, IV, с. 818) відповідає нім. трифонемне *muh* (Kindersprache – мова дітей; für das Brüllen des Rindes 'для ревіння великої рогатої худоби'; muhen 'мукати (про корову)' (Duden, с.1218).

Трифонемні ономатопої:

Словацьке *bim* cit. (obyč. v spojení *bim - bam*) naznačuje úder zvona: z našej veže... *bim – bam, bom* (SSJ, I, s.95); пор.нім. *bam* für einen dunklen Glockenschlag 'для низького удару дзвону' – звідси похідні дієслова *bammeln / baumeln* 'теліпатися, висіти' (Duden, с.252), а також нім.*bim* für einen hellen Glockenklang 'для дзвінкого удару дзвону' та похідні: *bimmeln* 'дзвонити, дзенькати, брязкати'; *die Bimmel* 'дзвіночок, дзвоник'; *die Bimmelei* 'дзвін, дзенькіт' (Duden, с. 320), нѐм. *bimmeln* a *bammeln* o hláholu zvonů (ESJČ, s.54).

Словацьке *bum* naznačuje výbuch, tupý úder, pád al. zabubnoval krátko: *bum, bum, bum!* (SSJ, I, s.143); укр. *бум* уживається як наслідування звуку від пострілу, удару дзвона, барабана і т. ін. (СУМ, I, с.255); пор.нім. *bumm/ bum* für einen dumpfen Schlag 'для глухого удару'; похідні: *bummern* 'бити кулаком по столу'; *bummeln* 'бродити вештатися'; *der Bummel* 'прогулянка'; *die Bummelei* 'повільність, недбалість'; *der Bummler* 'гуляка, ледар' (Duden, с. 357). Словацьке *mau* expr. vydávat' charakteristický zvuk (o mačke), mraučat': Ма́чка мау́чі; мау́чес jag mačata – falošne, zle spievat' (SSJ, II, с.136).

Словацький варіант *miau* 1. vydávat' zvuk «miau», mraučat' (o mačke): Ма́чка miauká. Ма́чка miafčí, keď ju dachto ulapi za chvust. 2. expr. fňukať, plakať (o deťoch): Dzecko začalo miaučes (SSJ II, 158), інший словацький варіант *mňau* 1. vydávat' charakteristický zvuk, mraučat' (o mačke): Ма́чка mňaučí. Pusti tu kočku, vidíš, že mňaučí (SSJ, II, с.179) мають паралель нім. *miau* – няв! für den Laut der Katze 'для звуку кішки'; похідне *miauen* 'нявкати' (Duden, с.1186). До нім. *miau* можна навести чеське *mjau* у переносному значенні 'невизначно говорити, клянчити'; ст.ч.. *tau* і *mňau*; багато діалектних форм: *mňá(ň)* mňágat, теж зі значенням 'хникати, нарікати, комусь надоїдати та ін'. — За походжен-

ням ономотопи і в інших мовах: хорв. *tau*, словін. *tav*; з м'якістю в російській *мяу*, пол. *miau* (ESJČ, s.371); поширене в усіх індоєвропейських мовах – пор. у слов'янських бр. *мяў*, п. *miau*, слц. *m̃au*, вл. *tjau*, нл. *mijaw*, болг. *мяу*, схв. *m̃au*, слн. *tav*; – ономотопи, очевидно, успадковані ще з праіндоєвропейської мови; – пор. нвн. *miauen*, *mauen*, дангл. *tawen*, англ. *tew*, *miaow*, фр. *miauler*, гол. *tauwen*, норв., дат. *tjaue*, перс. *taw*; у частині неіндоєвропейських: тур. *taw-*, *mijaw-*, *mijavla-* 'нявкати', кит. *miau* 'кіт' (ESJČ, s.371).

Словацьке *mék* 1. expr. *vudávať mekotavý zvuk, bľačať* (о овціях, козách а і.): *Koza mečí*. 2. expr. *hlasno plakať*: *Čo to dzecko toľko mäčí?* (SSJ, II, с.142); пор. нім. чотирифонемне *meck* für das Meckern der Ziege 'для мекання кози'; похідні *meckern* 'мекати, бекати; бурчати скиглити'; *die Meckerei* 'бурчання скиглення' (Duden, с.1171).

Словацьке *tuk* cit. *napodobňuje alebo naznačuje jemné buchnutie, jemný úder, t'uknutie, zaklopanie, d'obnutie*: *Tenkým prstom zaklopalo na oblôčik: t'uk!*; *t'uk – t'uk na okienku*; *Vrabci a sýkorky i d'atľik tísnu sa až do kurína:tuk, tuk, tuk!* (SSJ, IV, s.608); укр. *тук* 1. *Уживається для передачі коротких стуків. Вітерець гойдав суху гіллячку клена, і вона стукала в шибку, немов дятел: тук - тук.* Пор. чотирифонемне нім. *tuck-tuck* *Lockruf für Hühner* 'заманюючий заклик для курей'; похідне - *tuckern* 'стукати' (Duden, с.1787); нім.варіант *tick* für ein tickendes Geräusch 'для цокуючого шуму'; похідне *ticken* – 'цокати (про годинник)' (Duden, с.1748).

Чотирифонемні утворення:

Словацьке *bums, bumst* 'naznačuje výstrel, tupý úder, pád' (SSJ, I, st.143); пор.нім. *bums*– бух! бряк! für einen dumpfen Schlag, Stoß, Aufprall 'для глухого удару, поштовху'; похідне *bumsen* 'бухнутися, гепнутися' (Duden, с. 358).

Словацькі варіанти з різними вокальними елементами: *klap* *napodobňuje zvuk, ktorý vzniká pri udieraní tvrdým predmetom*: *klapotky - klapotky klap, klap, kto vyskočí bude chlap* (SSJ, I, s. 695); *klep* *napodobňuje zvuk vznikajúci pri narážaní tvrdých predmetov*: *Mlyniec pri každom skrute klep – klep; klep, ceng, klep, zvonja kladivá* (SSJ, I, s.700); *klip - klop* *vyjadruje klepanie*: *Tlmený dych i klip - klop všade* (SSJ, I, s.703); *klop* *vyjadruje krátke údery na tvrdý predmet*: *Klop, klop*. *Čie sú to kroky pod oblokmí? Kolesá preskakovali výhybky* (SSJ,I, s.705). Пор. німецьке *klapp* - ляп! лясь! хляп! грюк! бах! für einen kurzen, stumpfen Ton durch einen leichten Schlag oder für einen leichten Knall 'для короткого, тупого звуку від легкого удару або шуму'; похідні - *klappen / klappern/ kläppern* 'ляскати, стукати, гриміти, деренчати' (Duden, с. 995-996). Нім. варіант *klaps* *rozšírení za rachunek s* хляп! ляп! лясь! für ein leises, klatschendes Geräusch 'для тихого, хлюпаючого шуму'; похідні: *klapsen* – 'давати ляпаса, ляскати, плескати'; *das Klaps* 'ляпанець, удар, стук' (Duden, с. 996).

Словацьке *kuku*, *kukú* napodobňuje kukanie, volanie kukučky: kukulienka, kde si bola... kukuku, sedela som na buku. (fud. pieseň) kukaj, kukučka, ak kukú, tak kukú (SSJ, I, s.789); *kuk*, *kukuk* 1.napodobňuje hlas kukučky; 2. naznačuje nazretie, nakuknutie: Vedia očami blýskať: Kuk sme, kuk tam(SSJ, I, s.788). Укр. куку означає крик зозулі. Між листям десь Зозуля закувала: – Куку!; Од ставків зозуля десь на осіці ранковій зраділа: – куку!.. куку!; А по бурі, шуми, гуку залунало: куку! куку! (СУМ, IV, с.387). Пор. нім. *kuckuck* ку-ку 'для крику зозулі'; похідне *der Kuckuck* 'зозуля' (Duden, с.1067). С.Ульманн зауважував:»Загальновідомо, що між оноματοпоетичними елементами (при всій умовності багатьох із них) у різних мовах часто спостерігається вражаюча схожість... Поза сумнівом, показовим є той факт, що існує звукова схожість у назвах зозулі не тільки в індоєвропейських мовах, але й між індоєвропейськими і деякими угро-фінськими мовами» [23, с.258]. Причиною такої схожості є те, що у всіх мовах світу об'єктивна основа оноματοпеї одна й та ж – позамовне звучання. Адже звуконаслідування в усіх мовах з'являються в одній і тій же галузі значення – крику, шуму, скрипу і т. д., звуку взагалі.

Словацьке *kvá*,napodobňuje zvuk, hlas, aký vydáva vrana, žaba, kačka: kváče vrana, *kvá* - *kvá* (SSJ, I, s.798); розширений варіант *kvak*, zried. i *kváky* napodobňuje hlas žaby, vrany a.l.kačice: Ty len kvákať kváky - kvak! (SSJ, I, s.798); укр.*ква* означає крик жаби. Мов жаби квакають: ква - ква! (СУМ, IV, с.127). Пор. нім. *quak* für den Laut, den ein Frosch oder eine Ente von sich gibt 'для крику жаби або качки'; похідні *quaken* 'квакати, крякати'; *quiek* für das Geräusch, das ein Schwein hervorbringt 'для крику свині'; *quäken/quieken* 'пищати, верещати' (Duden, с.1396).

Серед значної кількості словацьких оноματοпоетичних дієслів індоєвропейського походження типу *beltac*, *brhliť*, *brzdit'*, *buchať*, *brinkať*, *capať*, *cupnuť*, *cupkať*, *čabrat'* *sa*, *čápať*, *drnkať*, *duniet'*, *dupať*, *hemžit'* *sa*, *hupať*, *hrkutať*, *hrmiet'*, *chrlit'*, *klepať*, *klepať*, *klopotat'*, *hltat'*, *lapať*, *poletúvať*, *lomit'*, *lopnut'*, *mačkať*, *packať*, *piplat'* *sa*, *plieskať*, *práskat'*, *žuchať*, *bekať*, *bekotať*, *brnkať*, *bzikať*, *bzučať*, *cikať*, *cvrkotať*, *mučať*, *bukať*, *buniet'*, *čivikať*, *čvikať*, *crčať*, *cvrčať* *gagotať*, *havkať* *klektať*, *křkať*, *krakatať*, *krakatať*, *kručať*, *kukať*, *kvakať*, *kvičať*, *kvokať*, *mekotať*, *mrkať*, *miaukať*, *mukať*, *pinkať*, *vrkutať*, *vyť*, *brýzgať*, *brýzgať*, *čkať*, *hikať*, *hvizdat'*, *chamati*, *chichotať*, *chl'astat'*, *chlípať*, *chleptať*, *chrápať*, *chrkatať*, *chripať*, *chrúpať*, *klokotať*, *koktať*, *kuckať*, *kvilit'*, *kýchať*, *lízať*, *lkať*, *mliazdit'*, *mrkotať*, *brýzgať*, *čkať*, *hikať*, *chamati*, *chichotať*, *chl'astat'*, *chlípať*, *chleptať*, *chrápať*, *chripať*, *chrúpať*, *klokotať*, *koktať*, *kuckať*, *kvilit'*, *kýchať*, *lízať*, *lkať*, *mliazdit'*, *mrkotať*, *pl'ut'*, *balachať*, *blabotať*, *blekotať*, *brbotať*, *bebtat'*, *brblat'*, *bručať*, *dudrat'*, *huhňat'*, *huhňat'*, *chuchňat'*, *hukať*, *chlamať*, *kvičať*, *lolotať*, *mručať*,

tumlat' та ін. значна частина – це слов'яно-германські структурно-семантичні паралелі. Їх засвідчив В.Махек у своєму «Етимологічному словнику».

Наведемо деякі з них:

capati: jít drobnými kroky (o dětech), dem. *capkati*; *campati*; vč. *camprlík* dítě, jež metelí nožičkama; něm. *zappeln* třepetati, *capati* (ESJČ, s.81);

cvikati: štípati kleštěmi apod.; odtud nástroj *cvikadlo*, *cvikat*. – Z něm. *zwickey* (ESJČ s.91);

flákati, mor. *fláгат*, šlehati (prutem, metlou), jč. *flákaný* mazaný. – Zvukomalebné. K *flink-* se hlásí něm. *flinken* (ESJČ, s. 143);

gáгат' msl. sic: kejhati (o husách). Zvukomalebné, **gagati* i *gágen*, něm. *gagágen*, *gackern* (ESJČ, s. 148);

hafati, *havati*, zdobněle *havkat'*, *havotat*, sic. *havkat'*, *havcat*, pes *hav(k)o*, *havoš*, *havkáč* – Zvukomalebné; tak i ukr. *havkaty*, r. *gávkat'*, b. *gavkam*; něm. *Wau* – *haf*. (ESJČ, s. 155);

klepati, *klepotati*, *klopotati*, *klepot* a *klo-pot*, mor. i *klupat*; viz i *chlopat'*. Postv. *oklep* = oklepaný snop, zvonec dobytku na krk), pod. něm. argot. *Klapper* mlýn. – Slovo zvukomalebné. Psl. *klepati*, zastoupeno u všech Slovanů s tímž významem. Něm. *klappen klopfen* (ESJČ, s. 255);

kňučet, *kňučení*. Onom. původu, podobné útvary jsou v lit. *kniaňkti* 'mňoukat', něm.d. *kniautschen*; *kňučeti kňoukati*, s jiným zakončením *kňuhňati*, s a *kňáčet* o kalousů. – Zvukomalebné. Něm. *kniautschen* (ESJČ, s. 263).

Наше дослідження слов'яно-германських семантичних універсалій в галузі оноματοпоетики підтверджує тезу Р. Якобсона, що мови світу можна фактично розглядати як багатоманітні варіації однієї теми, яка охоплює весь світ – людську мову, і є частковим внеском до лінгвістики універсалій.

Адже причиною появи і функціонування вищенаведених нами універсалій у слов'янських і німецькій мовах є те, що для всіх мов світу об'єктивна основа оноματοпеї одна й та ж – позамовне звучання, оскільки оноματοпи в усіх мовах з'являються в одній і тій же галузі значення – крику, шуму, скрипу і т. д., звуку взагалі.

Оноματοпи мають узагальнювальну семантику, завжди передають конкретне значення. Їх семантика перебуває у відносній, приблизній відповідності з позамовними звучаннями, оскільки вона є результатом їх відтворення мовою, звідси і причина фонетичної вмотивованості, адже звукові оболонки цих слів пов'язані з відповідними явищами об'єктивної дійсності через їхнє значення.

Умовні скорочення

СУМ – Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т.1-11.

Duden – Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim: Dudenverlag, 2011. – 2112 S.

ESJČ – Machek V. Etymologický slovník jazyka českého. – Praha, 1957. – 866 с.

SSJ – Slovník slovenského jazyka. – I.-VI. díl. – Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. – 1960-1965.

АНГЛ.	- АНГЛІЙСЬКЕ
БОЛГ.	- БОЛГАРСЬКЕ
БР.	- БІЛОРУСЬКЕ
ВЛ.	- ВЕРХНЬОЛУЖИЦЬКЕ
ГОЛ.	- ГОЛЛАНДСЬКЕ
ДАН.	- ДАНСЬКЕ
ДАНГЛ.	- ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКЕ
ДАТ.	- ДАТСЬКЕ
КИТ.	- КИТАЙСЬКЕ
ЛАТ.	- ЛАТИНСЬКЕ
ЛЯС.	- ЛЯСЬКЕ
МОР.	- МОРАВСЬКЕ
НВН.	- НИЖНЬОВЕРХНЬОНИМЕЦЬКЕ
НІМ.	- НІМЕЦЬКЕ
НЛ.	- НИЖНЬОЛУЖИЦЬКЕ
НОР.	- НОРВЕЗЬКЕ
ПЕРС.	- ПЕРСЬКЕ
ПОЛ.	- ПОЛЬСЬКЕ
ПОР.	- ПОРІВНЯЙТЕ
РОС.	- РОСІЙСЬКЕ
СЛЦ.	- СЛОВАЦЬКЕ
ТУР.	- ТУРЕЦЬКЕ
УКР.	- УКРАЇНСЬКЕ
ФР.	- ФРАНЦУЗЬКЕ
ХОД.	- ХОДСЬКЕ
ХОРВ.	- ХОРВАТСЬКЕ
Ч.	- ЧЕСЬКЕ

Література

1. Ашмарин Н. И. Основы чувашской мимологии. – Казань, 1918. – 120 с.
2. Ашмарин Н. И. Подражания в языках Среднего Поволжья // Известия Азербайджанского университета. Общественные науки. – Т. 2-3. – С. 143-154; Т. 4-5. – С. 75-99. – Баку, 1925.
3. Ашмари Н. И. О морфологических категориях подражаний в чувашском языке. – Казань, 1928. – 160 с.
4. Бубрих Д. В. К проблеме изобразительной речи // Учен. зап. Карело-финского ун-та. Исторические и филологические науки. – Петрозаводск, 1949 – Т. 3. – Вып. I. – С. 85-94.
5. Воронин С. В. К обоснованию объективной классификации ономапов // Литовская республиканская конференция по вопросам германистики, романистики и классической филологии / Доклады и сообщения. – Вильнюс, 1968. – С. 56-63.
6. Газиева И.А. Семантика ономапоэтической лексики в хинди. Проблеми зіставної семантики. Збірник наукових статей. – Вып. 2. - К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.268-273.
7. Газов-Гинзберг А. М. Был ли язык изобразителен в своих истоках? – М., 1965. – 183 с.
8. Гінка Б.І. Лексикологія німецької мови: лекції та семінари. Навчальний посібник для студентів-германістів. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка, 2005. – 220 с.
9. Дмитриев К. Н. К изучению тюркской мимологии // Дмитриев Н. К. Строй тюркских языков. – М., 1962. – С. 59-84.
10. Звегинцев В.А. История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях. – Ч. II. М. : Просвещение, 1964. 495 с.
11. Корди Е. Е. Значение, образование и употребление междометий в французском языке: Автореф. дис... кандидата филол. наук. – Л., 1965. – 19 с.
12. Корнилов Г. Е. Имитативы в чувашском языке. – Чебоксары, 1984. – 183 с.
13. Кудайбергенов С. Подражательные слова в киргизском языке. – Фрунзе, 1957. – 108 с.
14. Кунгуров Р. Изобразительные слова в современном узбекском литературном языке: Автореф. дис. ... кандидата филол. наук. – Ташкент, 1962. – 25 с.
15. Ладченко М., Вашкі Е. Контрастивний аналіз відономапоетичних дієслів мовлення: на матеріалі німецької та угорської мов // Ювілейний збірник на честь 80-річчя від дня народження професора Петра Лизанця. – Ужгород: Патент, 2010. – С. 298-307.
16. Ладченко М. М., Юсип-Якимович Ю. В. Verba Dicendi: німецько-слов'янські лексичні паралелі // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. – Випуск 8. Відп. ред. Фабіан М. П. – Ужгород: ТОВ «Папірус-Ф», 2010. – С. 296-304
17. Лапкина Л. З. Английские и башкирские акустические ономапы (опыт типологического исследования): Автореф. дис. канд. филол. наук. – 1979. – 19 с.
18. Лурье С. Я. Неизменяемые слова в функции сказуемого в индоевропейских языках. – Львов: Изд-во Львовского ун-та, 1955. – 71 с.
19. Рамстедт Г. Введение в алтайское языкознание. – М., 1957. – 254 с.

20. Словник української мови: В 11-и т. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
21. Сапогова Л. И. Некоторые вопросы теории звукоподражаний // Вопросы английской и французской филологии. – Тула, 1972. – С. 118-131.
22. Скаличка В. Исследование венгерских звукоподражательных выражений // Пражский лингвистический кружок. – М.: Наука; 1967. – С. 277 – 316.
23. Горощев И. С. Исходные моменты объективации // Проблемы ономазиологии / Научные труды Курского пед. ин-та. – Курск, 1975. – С. 3-147
24. Ульманн С. Семантические универсалии // Новое в лингвистике. – Вып. 5. Языковые универсалии. – М.: Прогресс, 1970. – С. 250-293.
25. Хакулинен Л. Развитие и структура финского языка. – Ч. 2. – М., 1955. – 292
26. Худайкулиев М. Подражательные слова в туркменском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук. – Л., 1959. – 19 с.
27. Чиронов С. В. Ономатопоэтические слова в современном японском языке (Проблемы функционирования) : Дис. канд. филол. наук : 10.02.22 : Москва, 2004 - 221 с.
28. Юсип-Якимович Ю. В. Ономотопея як абсолютна та семантична мовна універсалия. // Науковий вісник Ужгородського університету: Філологія. – № 3. – Ужгород. – 1998. – С. 40-46.
29. Юсип-Якимович Ю. В. Ономотопея українських говорів Карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономотопів. – Ужгород: Гражда, – 2007. – 268 с.
30. Якобсон Р. Значение лингвистических универсалий для языкознания. Перевод В.В.Шеворошкина. // Звегинцев В.А.История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях. – Ч.II. – С.392-395.
31. Bilfeldt H. H. Onomatopoeica im Sörbischen und Deutschen // Zeitschrift für Slavistik. – 1982. – N 3. – S. 323-331.
32. Bilfeldt H. H. Ономатопоэтика в серболужицком и немецком // IX Международный съезд славистов. – Киев, сентябрь, 1983 / Материалы дискуссии. Языкознание. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 217-222.
33. Bittner M. Die onomatopoeischen Verba der Türkischen. – Wiener z.f.d. Kunde 2. Morgenlanges, 1912. – Bd. 26. – S. 263-269.
34. Diego V. de. Etimologías naturales. – Revista de dialectología y tradiciones populares. – 1965, vol. 20. N 1/2. – P. 3-39.
35. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim: Dudenverlag, 2011. – 2112 S.
36. Grammont M. Onomatopées et mots expressifs // Revue des langues romanes. – 1901, vol. 44. – N 1. – P. 97-158.
37. Graur A. Contribuții la studiul raportului dintre formă și continutul cuvintelor // Studii și cercetări lingvistice. - 1953, vol. 4. – P. 89-97.
38. Iordan I. Lingvistica romanica (Evolutie. Curente. Metode). – București, 1962. – 439 p.
39. Kořinek J. Studie z oblasti onomatopoeje. – Praha, 1934. – 296 p.
40. Hilmer H. Schallnachahmung Wortschöpfung und Bedeutungswandel. – Halle, 1914. – 356 s.
41. Ladtschenko M. Onomatopoeische Verben des Sprechens in der deutschen Umgangssprache // Germanistik in der Ukraine. Jahrbuch 6'2011. – К., 2011. – S. 109-112.
42. Leskien A. Schallnachahmung und Schallverba in Litauischen // Indogermanische Forschungen, 1902-1903. – Bd. 13. – S. 165-212.

43. Machek V. Studie o tvoření výrazů expresivních. – Praha, 1930. – 156 s.
 44. Machek V. Etymologický slovník jazyka českého. – Praha, 1957. – 866 s.
 45. Machek V. Origine des verbes slaves en -ot-ati-/-et-ati-, -it-ati // Sborník filozofickéj univerzity Komenského. Philologica. – 16. – Bratislava, 1964.
 46. Mirambel A. La langue grecque moderne. – Paris, 1959. – 473 p.
 47. Ramstedt G. Über onomatopoetische Wörter in den altaischen Sprachen //J. Soc Finno-ougrienne 1951, N 55. – P. 106-112.
 48. Schwentner E. Die primären Interjektionen in den indogermanischen Sprachen. – Heidelberg, 1924. – 68 s.
 49. Spitzer L. Stilstudien. – München, 1928. – Bd. 1. – S.85-100.
 50. Wittoch B. Onomatopée rominești on-ng-/no- // Melanges linguistiques offerts a Emil Petrovici Cercetări de linguistica III. – Supliment, 1958. – P. 548-559.

СЛАВЯНО-ГЕРМАНСКИЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ УНИВЕРСАЛИИ В ОБЛАСТИ ОНОМАТОПОЭТИКИ

М.М. Ладченко, Ю. В. Юсип-Якимович

Аннотация

В статье исследуются славяно-германские семантические универсалии в области оноματοпозэтики. Хотя сопоставляемые языки принадлежат к разным языковым группам, в них функционируют универсальные семантические образования. Семантика этих слов мотивирована звуками окружающего мира.

Ключевые слова: оноματοпозэтика, семантические универсалии, внеязыковое звучание, оноματοпы, семантическая мотивированность.

SLAWISCH-GERMANISCHE SEMANTISCHEN UNIVERSALIEN IM BEREICH DER ONOMATOPÖIE

M.M. Ladtschenko, J.V. Jusyp-Jakymowytsh

Resümee

In der Abhandlung werden die slawisch-germanischen semantischen Universalien im Bereich der Onomatopöie untersucht. Obwohl die vergleichenden Sprachen zu verschiedenen Sprachsystemen gehören, weisen sie bestimmte Ähnlichkeiten bei der Bildung und Semantik der lautmalenden Lexik auf. In den meisten Fällen lässt sich die Semantik dieser Wörter motivieren. Die festgestellten Besonderheiten der Onomatopoetika haben universellen Charakter.

Kernwörter: Onomatopöie, Lautmalerei, semantische Universalien, Onomatopoetikon, außersprachliche Lautung, semantische Motiviertheit.